

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: 286 840 129
E-mail: gabriela.samanova@soc.cas.cz

Občané o ústavních pravomocích prezidenta a způsobu jeho volby

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2011, v11-01</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>10. 1. – 17. 1. 2011</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1035</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PI.7, PI.8, PI.9, PI.10, PI.11, PI.13, PI.14, PI.17, PI.19, PI.41</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>21. února 2011</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Gabriela Šamanová</i>

V lednovém šetření se Centrum pro výzkum veřejného mínění věnovalo problematice postavení prezidenta v politickém systému České republiky. Šetření zjišťovalo názory občanů například na šíři prezidentských pravomocí a na jeho postavení v oblasti zahraniční politiky. Respondenti se vyjadřovali také k tomu, zda by se měl prezident věnovat konkrétním či spíše obecným otázkám, a rovněž ke způsobu jeho volby.

Ve veřejnosti převládá názor, že prezidenta republiky by měli volit všichni voliči. Pro tzv. přímou volbu prezidenta se vyslovilo 60 % dotázaných. Stávající způsob, tedy volbu prezidenta parlamentem považuje za nejvhodnější necelá pětina respondentů (17 %). Každý zhruba desátý pak vidí jako optimální volbu prezidenta prostřednictvím nějakého širšího sboru volitelů. Ze srovnání s výsledky výzkumů od dubna roku 2002 vyplývá, že podpora přímé volby ve veřejnosti se stále pohybuje v poměrně úzkém pásmu kolem 62 procentních bodů (viz tab. 1).

Tab. 1: Kdo by měl volit prezidenta? (v %)¹

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011
všichni voliči	57	68	57	60	64	67	60
parlament	20	16	23	23	18	18	17
širší shromáždění volitelů	12	11	11	10	10	10	13

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Volba prezidenta parlamentem má větší podporu u potenciálních voličů ODS a respondentů, kteří životní úroveň své domácnosti vnímají jako dobrou.

Necelé tři pětiny dotázaných (56 %) se domnívají, že pravomoci prezidenta by měly být zachovány ve stávajícím rozsahu. Pro jejich rozšíření se vyslovilo 22 % respondentů, okleštit by je naopak chtělo 12 % respondentů. Při pohledu na výsledky předchozích šetření je zjevné, že v porovnání s rokem 2002 je ve veřejnosti výrazně nižší podíl lidí, podle kterých by prezidentské pravomoci měly být zúženy (35 % v dubnu 2002; 12 % v lednu 2011), a naopak se zvýšilo relativní zastoupení těch, kteří se domnívají, že pravomoci prezidenta by měly zůstat zachovány (ze 41 % v dubnu 2002 na 56 % v lednu 2011) (viz tab. 2).

Tab. 2: Pravomoci prezidenta by měly být...² (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011
zachovány	41	52	56	59	61	60	56
rozšířeny	11	32	25	22	19	20	22
zúženy	35	9	11	8	12	12	12

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Z hlediska stranických preferencí podporují rozšíření pravomocí častěji lidé, kteří by dali v parlamentních volbách svůj hlas ODS, než potenciální voliči jiných stran. Naopak zúžení pravomocí prezidenta statisticky významně častěji podporují voliči KSČM.

Co se týče konkrétních pravomocí, Češi si v časovém horizontu daném výzkumy CVVM častěji pouze v menšině přejí „silného“ prezidenta, který by byl fakticky rozhodujícím prvkem výkonné moci (jmenoval by a dle vlastního uvážení řídil vládu i zahraniční politiku země) a měl rozhodující pozici i vůči moci zákonodárné (disponoval by právem kdykoli rozpustit poslaneckou sněmovnu či právem absolutního veta vůči zákonům přijatým parlamentem). Relativně malou podporu má i výlučná pravomoc prezidenta jmenovat soudce Ústavního soudu. U některých otázek však můžeme vyčíst trend, který směřuje k podpoře větších pravomocí prezidenta. Výsledky šetření těchto otázek, včetně časových řad, shrnují tabulky 3 až 8.

¹ Znění otázky: „Který z běžně užívaných způsobů volby prezidenta je podle Vás nejvhodnější pro Českou republiku? Volba parlamentem, tj. poslanci a senátory současně, volba širším shromážděním volitelů (např. poslanci, senátory a krajskými zastupiteli), nebo volba všemi voliči?“

² Otázka: „Myslíte si, že by měly být pravomoci prezidenta rozšířeny, zúženy, nebo by měly zůstat tak, jak je tomu nyní?“

Většina občanů (52 %) by prezidentovi povolila zasahovat do činnosti vlády, ale v omezené míře. Žádné zásahy do činnosti vlády by nepovolila necelá třetina dotázaných (28 %). Druhý extrém, tedy řízení vlády prezidentem, by upřednostnila desetina oslovených občanů. Od roku 2002 byly v názorech na tuto otázku zaznamenány dílčí výkyvy, celkově se však rozložení odpovědí, a tedy většinová podpora omezené možnosti prezidenta zasahovat do činnosti vlády, významně nezměnila (viz tab. 3).

Tab. 3: Postavení prezidenta vůči vládě³ (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011
má zasahovat do její činnosti v omezené míře	49	61	56	52	49	52
nemá vůbec zasahovat do činnosti vlády	35	23	28	31	32	28
má řídit vládu	6	11	9	10	11	10

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády, prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády, nebo prezident má řídit činnost vlády a předsedat jí namísto premiéra?“

Z hlediska sociodemografických charakteristik respondentů (v tomto případě věku, vzdělání, životní úrovně a stranických preferencí) nebyly v otázce postavení prezidenta vůči vládě zaznamenány statisticky významné rozdíly.

Většina občanů (56 %) podporuje dosavadní systém jmenování členů vlády prezidentem, a to na doporučení premiéra. Jmenovat ministry podle vlastního uvážení by měl prezident podle pětiny účastníků výzkumu. Ve sledovaném období mírně poklesl počet zastánců jmenování ministrů prezidentem na doporučení předsedy vlády ve prospěch jmenování prezidentem podle vlastního uvážení (viz tab. 4).

Tab. 4: Role prezidenta při jmenování vlády⁴ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011
jmenovat ministry na doporučení premiéra	64	61	62	61	56
jmenovat ministry podle vlastního uvážení	9	15	15	16	19
nemá ministry jmenovat	13	13	10	11	11

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jak má podle Vás prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra, nebo nemá jmenovat členy vlády?“

Vysokoškoláci a lidé se subjektivně deklarovanou dobrou životní úrovní častěji podporují jmenování ministrů prezidentem na základě návrhu premiéra. Naopak lidé se špatnou životní úrovní se významně častěji přikláněli k oběma zbývajícím

³ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády; prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády; prezident má řídit činnost vlády?“

⁴ Otázka: „Jak má prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení; jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra; nemá jmenovat ministry vlády – to má být v kompetenci někoho jiného?“

možnostem, tedy buď ke jmenování prezidentem dle vlastního uvážení či k tomu, že prezident nemá ministry jmenovat vůbec.

Na tom, že pravomoc rozpouštět poslaneckou sněmovnu by měl mít prezident pouze ve výjimečných případech daných ústavou, se shodlo 66 % dotázaných. Větší pravomoc – rozpouštět sněmovnu kdykoli to podle něj vyžaduje situace – by prezidentovi přisoudila slabá pětina dotázaných. Necelá desetina respondentů se domnívá, že prezident by neměl mít právo rozpustit poslaneckou sněmovnu za žádných okolností. Také u této otázky ve srovnání s rokem 2002 mírně vzrostlo zastoupení těch, jež by pravomoci prezidenta posílili (viz tab. 5).

Tab. 5: Pravomoc prezidenta rozpustit PS a vypsát nové volby⁵ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011
ve výjimečných případech daných Ústavou	72	63	69	74	66
kdykoli to podle něj vyžaduje politická situace	7	18	14	12	17
nikdy	7	8	7	4	7

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

S pravomocí prezidenta rozpouštět sněmovnu ve výjimečných případech daných ústavou statisticky významně častěji souhlasí lidé s minimálně středoškolským vzděláním s maturitou a lidé s dobrou životní úrovní. Lidé se špatnou životní úrovní se častěji než ostatní domnívají, že prezident by neměl mít možnost rozpustit poslaneckou sněmovnu nikdy.

Většina občanů, i když ne nadpoloviční jako je tomu u předchozích otázek, souhlasí s tím, aby prezident mohl zamítnout zákon, avšak s možností přehlasování parlamentem. Právo veta, tedy zamítnutí zákona s konečnou platností, by měl prezident mít podle třetiny občanů. V tomto případě je již trend směřující k posílení pravomocí prezidenta zřetelný, během sledovaného období vzrostl počet lidí, jež podporují, aby měl prezident právo veta, z 15 na 31 % (viz tab. 6).

Tab. 6: Právo zamítnout parlamentem přijatý zákon⁶ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011
ano, s možností přehlasování parlamentem	50	43	46	44	43
ano, s konečnou platností	15	27	25	28	31
ne	14	17	16	16	13

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností, ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, nebo ne?“

⁵ Otázka: „Za jakých okolností má mít prezident pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsát nové volby? Nikdy, jen ve výjimečných případech vymezených ústavou, nebo kdykoli sám rozhodne, že to politická situace vyžaduje?“

⁶ Otázka: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností; ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou; ne, prezident nemá mít tuto pravomoc?“

Také u této otázky se názory liší podle vzdělání a životní úrovně dotázaného. Lidé s vysokoškolským vzděláním a lidé s dobrou životní úrovní častěji souhlasili s variantou, kdy zamítnutí zákona prezidentem může parlament přehlasovat. Lidé se špatnou životní úrovní se častěji domnívají, že prezident by vůbec neměl mít možnost zákony, které prošly schválením parlamentu, zamítnat.

Pouze 15 % dotázaných reprezentujících populaci České republiky se domnívá, že prezident má jmenovat sám všechny soudce ústavního soudu. Většina dotázaných (37 %) zastává názor, že prezident by měl jmenovat tyto soudce se souhlasem některého z vysoce postavených ústavních činitelů (například premiéra nebo předsedy jedné z komor parlamentu), a 22 % dotázaných považuje za optimální, aby prezident volil pouze část soudců ústavního soudu. Zbylé soudce by pak volili jiní činitelé (viz tab. 7).

Tab. 7: Role prezidenta při jmenování soudců ústavního soudu⁷ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011
všechny se souhlasem jiného ústavního činitele	44	36	34	33	37
část soudců, zbytek jiní činitelé	17	22	24	25	22
všechny soudce sám	10	19	16	13	15
nemá jmenovat soudce ÚS	8	8	8	8	8

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

Z hlediska sociodemografických charakteristik respondentů (v tomto případě věku, vzdělání, životní úrovně a stranických preferencí) nebyly v otázce role prezidenta při jmenování soudců ústavního soudu zaznamenány statisticky významné rozdíly.

Co se týče konkrétních pravomocí prezidenta v oblasti zahraniční politiky, Češi se v časovém horizontu daném výzkumy CVVM konstantně a většinově přiklánějí k názoru, že prezident se může angažovat v oblasti zahraniční politiky, ale nesmí překračovat oficiální směr, který udává vláda a ministerstvo zahraničí (v posledním šetření to uvedlo 55 % dotázaných). Podporu samostatné aktivity prezidenta v těchto otázkách vyslovilo 21 % občanů a každý desátý oslovený se domnívá, že hlava státu by měla českou zahraniční politiku řídit (viz tab. 8).

Z hlediska sociodemografických charakteristik respondentů (v tomto případě věku, vzdělání, životní úrovně a stranických preferencí) nebyly v otázce postavení prezidenta v zahraniční politice země zaznamenány statisticky významné rozdíly.

⁷ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat soudce ústavního soudu? Má jmenovat všechny ústavní soudce na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ústavní soudce se souhlasem některého z vysokých ústavních činitelů (např. premiéra nebo předsedy některé z komor parlamentu), má jmenovat pouze část ústavních soudců, např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli, nebo nemá jmenovat soudce ústavního soudu?“

Tab. 8: Postavení prezidenta v zahraniční politice země⁸ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011
může se angažovat ve směru udávaném vládou a ministerstvem zahraniční	65	54	61	64	58	55
má aktivně vystupovat nezávisle na vládě	15	26	20	16	17	21
má řídit zahraniční politiku	6	9	8	9	10	11
nemá se angažovat	6	6	5	6	8	5

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

CVVM ve výzkumu rovněž zjišťovalo, zda by se měl prezident podle názoru občanů věnovat spíše řešení konkrétních problémů či obecnějším otázkám politické kultury, morálky a podobně.

Přibližně dvě pětiny respondentů (43 %) vyjádřily mínění, že český prezident by se měl věnovat řešení konkrétních otázek jen ve výjimečných případech. Třetina dotázaných se domnívá, že by se řešení konkrétních otázek měl prezident věnovat trvale. Necelá jedna pětina (15 %) oslovených pak soudí, že prezident se má zabývat především obecnějšími otázkami politické kultury, morálky a podobně (viz tab. 9).

Tab. 9: Jakým otázkám se má prezident věnovat?⁹ (v %)

	únor 2004	duben 2004	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011
měl by se věnovat řešení konkrétních otázek, ale jen ve výjimečných případech	34	36	43	40	41	43
měl by se trvale věnovat řešení konkrétních otázek	42	41	30	32	34	33
měl by se věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně	21	21	22	20	18	15

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Lidé se špatnou životní úrovní si častěji myslí, že prezident by se měl ve své agendě trvale zabývat konkrétními problémy. Lidé s dobrou životní úrovní či lidé s vysokoškolským vzděláním pak častěji soudí, že by se prezident měl věnovat konkrétním otázkám, ale jen ve výjimečných případech.

⁸ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident v oblasti zahraniční politiky? Prezident se nemá angažovat v oblasti zahraniční politiky, prezident se může angažovat v oblasti zahraniční politiky, ale nesmí překračovat oficiální směr, který udává vláda a ministerstvo zahraničí, prezident má aktivně vystupovat v oblasti zahraniční politiky nezávisle na vládě, nebo prezident má řídit českou zahraniční politiku?“

⁹ Otázka: „Má podle Vás prezident republiky zasahovat do řešení konkrétních problémů, nebo se má spíše věnovat obecnějším otázkám politické kultury, morálky a podobně? Měl by se trvale věnovat i řešení konkrétních otázek, měl by se jim věnovat, ale jen ve výjimečných případech, nebo by se měl věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně?“

Šetření mělo také zjistit, jaký typ osoby je podle mínění Čechů nevhodnější pro výkon funkce prezidenta republiky. Největší část občanů (37 %) považuje za nevhodnějšího kandidáta pro výkon funkce prezidenta republiky osobu stojící mimo politické strany a třetina oslovených se domnívá, že na politické angažovanosti nevhodnějšího kandidáta na prezidentský úřad nezáleží. Pětina Čechů (19 %) preferuje člověka, který nikdy nebyl v politice. Stranického kandidáta za nejlepší volbu označilo 8 % dotázaných, a to včetně 3 % těch, kteří za nevhodnější osobu pokládají předsedu politické strany (viz tab. 10).

Tab. 10: Osoba vhodná pro výkon funkce prezidenta (v %)¹⁰

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011
politik mimo strany	37	35	41	37	37	37
nezáleží na tom	32	41	30	38	33	29
člověk mimo politiku	19	12	19	15	20	19
člen strany	4	6	5	4	4	5
předseda strany	2	1	1	2	2	3

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Naprosto apolitického prezidenta, tedy člověka, který před nástupem do funkce nikdy nepůsobil v politice, by si častěji přáli lidé se subjektivně deklarovanou špatnou životní úrovní své domácnosti a příznivci KSČM. Lidé, jež by v případných parlamentních volbách dali hlas ODS, častěji než ostatní skupiny voličů vybírali odpověď, že prezidentem má být člen politické strany a odpověď, že na předchozí politické kariéře prezidenta nezáleží.

¹⁰ Znění otázky: „Jaký typ osoby je podle Vás nevhodnější pro vykonávání funkce prezidenta? Člověk, který nikdy nebyl v politice, politik, který není členem žádné strany, člen politické strany, předseda politické strany, nebo na tom nezáleží?“